

УДК 338.48

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ СФЕРИ ЗАКАРПАТТЯ

Г. Гаврилко

Ужгородський навчальний центр Київського національного торговельно-економічного університету

У дослідженні висвітлено наслідки впливу антропогенної діяльності людини та екологічних проблем на стан лікувальних ресурсів Закарпаття і розроблено титульні напрями комплексного стратегічного плану розвитку санаторно-курортного комплексу регіону.

Ключові слова: санаторно-курортна сфера, екологічні проблеми, стратегія розвитку.

Постановка проблеми. Реалії розвитку санаторно-курортної сфери характеризуються, передусім, змінами у структурі власності на користь приватних об'єктів. Окрім того, різновідомче підпорядкування стає запорукою серйозних проблем у координації діяльності рекреаційних об'єктів у контексті найбільш раціонального та ефективного використання природних ресурсів, впровадження новітніх уніфікованих методів рекреаційного обслуговування, раціонального використання фінансових ресурсів, комплексного аналізу функціонування санаторно-курортної сфери тощо. Отже, виникає необхідність у проведенні системного аналізу першопричин та окресленні титульних векторів комплексного стратегічного плану розвитку санаторно-курортного комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широка проблематика становлення, розвитку, регулювання й управління санаторно-курортними комплексами розглядається в роботах зарубіжних та вітчизняних дослідників Б. Арчера, Р. Батлера, Є. І. Богданова, Д. Бухаліса, Ю. О. Веденіна, К. Каспара, Е. Кохена, К. Купера, Н. Лейпера, В. Нарштеда, В. В. Нелюбіна, Дж. Флетчера, О. С. Слепокурова, М. І. Долішнього, П. В. Гудзя, О. І. Гулич, В. К. Євдокименка, В. Д. Калитюка, В. С. Кравціва, О. О. Багрова, В. К. Мамутова, В. І. Мацоли та інших.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є вивчення впливу антропогенної діяльності людини та екологічних проблем на стан лікувальних ресурсів Закарпаття і розробка титульних напрямів комплексного стратегічного плану розвитку санаторно-курортного комплексу регіону.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні через історично сформований багаторічний антропогенний тиск на природні лікувальні ресурси в Закарпатті виникла низка серйозних екологічних проблем.

Ще в радянський період в результаті забруднення ґрунтових вод продуктами життєдіяльності на окремих ділянках родовищ мали місце факти забруднення мінеральних вод, що формуються у районі земної поверхні.

Окрім того, виникає дуже серйозна проблема збору та утилізації відходів, що негативно позначається на курортно-рекреаційному потенціалі регіону. Для її вирі-

шення, насамперед, необхідно розробити концепцію, а потім і схеми збору, транспортування, переробки та утилізації відходів в регіоні з орієнтацією на єдиний сучасний сміттєпереробний комплекс.

Також спостерігається забруднення поверхневих вод. У річки скидаються недостатньо очищені промислові та господарсько-побутові стічні води. Зберігається значна частина неканалізованого житлового фонду. Зливні і талі води міст і населених пунктів скидаються, як правило, без очищення та знезараження. Не дотримується режим водоохоронних зон. Якість водних об'єктів регіону вимагає постійного контролю.

Збільшується ступінь забруднення атмосферного повітря. Основну частку забруднює атмосфери (більше 90%) вносить автотранспорт. Впровадження стандарту якості для приземної атмосфери курортів дозволить посилити природоохоронний режим і зробити привабливими курорти, які за своїм природним ресурсам можуть претендувати (крім бальнеогрязевих) також і на статус цілорічних кліматичних курортів.

Порівняльний аналіз лікувальних ресурсів і можливостей курортів Закарпаття та їх головних європейських конкурентів - Карлових Вар і Баден-Бадена показав значне відставання курортів Закарпаття за рівнем розвитку курортно-туристичної інфраструктури. При цьому, мова йде не тільки про матеріально-технічну базу (власне інфраструктуру), але і про ступінь задоволення цією інфраструктурою культурних потреб відпочиваючих.

Незважаючи на те, що по-перше, рекреаційні ресурси області становлять 5,2 % об'ємного і 5,1 % вартісного потенціалу природних ресурсів рекреації України; по-друге, в їх комплексі 75 розвіданих і 38 занесених до Кадастру мінвод України типів мінеральних вод з дебітом 3,3 тис. м³ на добу, які є унікальними і відповідають водам типу «Шаянська», «Ссентуки», «Боржомі» і за своїм хімічним складом і лікувальними властивостями не поступаються відомим водам Кавказу, Чехії, Польщі та Франції - матеріально-технічна база багатьох установ комплексу морально і фізично застаріла [1]. Недостатній рівень розвитку інфраструктури багатьох курортів, невисокий рівень обслуговування хворих, самозахоплення ділянок територій курортів і курортних місцевостей під приватне будівництво та нецільове використання курортних земель, а також послаблення контролю за використанням природних лікувальних ресурсів призводить до нераціонального витрачання найцінніших родовищ мінеральних вод і лікувальних грязей.

Значно скоротилося проведення науково-дослідних і виробничих робіт у сфері розвідки і використання природних лікувальних ресурсів, розробки і впровадження в практику сучасного технологічного обладнання. Суттєві недоліки є в рівні професійної підготовки та перепідготовки кадрів для санаторно-курортного комплексу. Відсутній єдиний підхід до розрахунку вартості курортно-санаторних послуг, які фінансуються за рахунок бюджетних джерел і Фонду соціального страхування.

Закарпаття традиційно займає одне з перших місць у різних рейтингах інвестиційної привабливості і кон'юнктурних оглядах, проте трохи нижче оцінюється інвестиційна активність - результуюча ознака господарського клімату, що свідчить про певний резерв вдосконалення, насамперед, у вирішенні таких проблем як незахищеність прав власності та неврегульований земельний ринок.

Окрім того, існують проблеми територіального розвитку. Так, відсутня загальна схема територіального планування Закарпаття, раціонального використання земельних ресурсів, транспортного та інженерного забезпечення, благоустрою, визначення основних напрямів містобудівної політики. Відсутність інтеграції всіх ланок терито-

ріального управління, призводить до розміщення на території регіону об'єктів, не пов'язаних з курортними функціями регіону.

Термін амортизації основних об'єктів інженерної інфраструктури, включаючи системи водопостачання та водовідведення, тепло-, електро-, газопостачання вже давно перевищує встановлені нормативи. Фізичний знос мереж та обладнання обмежує можливості повноцінного забезпечення споживачів та територіального розвитку, сприяє зростанню собівартості послуг і тарифів. Необхідна заміна та реконструкція водонесучих комунікацій, будівництво нових водогонів, колекторів, збільшення продуктивності водопровідних і каналізаційних споруд.

У зв'язку з невпорядкованістю майнових відносин щодо об'єктів санаторно-курортного комплексу Закарпаття помітно знизилася як доступність, так і якість санаторно-курортних послуг; є випадки безгосподарного та неефективного використання рекреаційних ресурсів.

Отже, виникає необхідність розробки, реалізації та дотримання комплексного стратегічного плану розвитку санаторно-курортного господарства Закарпатської області. Наявність зростаючого внутрішнього попиту на санаторно-курортні послуги дозволяє визначити основну мету стратегії розвитку санаторно-курортного і туристичного комплексу Закарпаття: збільшення потенційної ємності на 20-25% за рахунок реконструкції та модернізації існуючих і будівництва нових санаторно-курортних і туристичних об'єктів, шляхом залучення приватного капіталу, освоєння нових майданчиків і збільшення використання родовищ мінеральних вод.

Санаторно-курортний і туристичний комплекс повинен розвивався як кластер, як комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих підприємств. Спираючись на конкурентні переваги (цілющі джерела, грязі, курортні технології, комфортні кліматичні умови, вигідне географічне розташування, транспортна інфраструктура тощо), необхідно розвивати всі складові кластеру (санаторно-курортні об'єкти, заклади охорони здоров'я, вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути, об'єкти туризму та розваг тощо) та використовувати для цього всі наявні сучасні механізми (створення особливої економічної зони та сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення раціонального надрокористування та підтримання загальнокурортної інфраструктури на рівні міжнародних стандартів тощо).

Серед титульних напрямів розвитку санаторно-курортного комплексу Закарпаття пропонуємо розробляти наступні:

- реконструкція та модернізація об'єктів санаторно-курортного комплексу, організація і розвиток нових типів курортів, що забезпечують диверсифікацію і підвищення якості послуг з профілактики, оздоровлення та лікування;
- будівництво нових сучасних санаторно-курортних об'єктів;
- ефективне використання існуючих, розробка і впровадження нових лікувально-оздоровчих технологій на основі застосування природних та преформованих лікувальних факторів;
- розвиток нових типів послуг, націлених на профілактику, відновлення і зміцнення здоров'я, посилення туристсько-рекреаційного спрямування курортів, пов'язаного з відпочинком і розвагами;
- впровадження та розвиток популярних SPA-технологій, використання світового досвіду організації SPA-курортів;
- забезпечення просування санаторно-курортних послуг на внутрішньому та світовому ринках;
- підвищення якості роботи соціально-побутової та культурної сфери;

- розширення культурно-дозвільної сфери, розширення мережі туристичних маршрутів;
- організація системи підготовки кваліфікованих кадрів для санаторно-курортної галузі.

Збільшення лікувально-оздоровчої ємності курортів Закарпатського регіону зажадає реалізації комплексу заходів і вдосконалення нормативно-правової бази функціонування курортно-рекреаційного комплексу. Основні напрямки діяльності для вирішення поставлених завдань:

- здійснити вибір найбільш придатних земельних ділянок для організації нових інвестиційних майданчиків;
- визначити основні заходи та обсяги інвестицій, спрямованих на модернізацію існуючої та розвитку нової інфраструктури курортів Закарпатського регіону.
- формування укрупненого мережевого графіка розвитку інфраструктури (це дасть потенційним інвесторам розуміння можливих термінів та обсягів інвестицій), формування та узгодження фінансового потоку;
- створення в регіоні особливої економічної зони туристсько-рекреаційного типу та реалізація низки інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства;
- розробка заходів щодо забезпечення інвестиційної привабливості регіону з використанням сучасних методів залучення приватних інвестицій. Введення в практику проведення аукціонів, де в якості лотів будуть виступати потенційні проекти, забезпечені в майбутньому інфраструктурно-облаштованими земельними ділянками;
- нормативно-правове забезпечення стратегії розвитку Закарпаття;
- удосконалення системи підготовки кадрів для санаторно-курортного комплексу.

Узгоджені дії держави і приватних інвесторів дозволять реалізувати програму відродження та створення високоефективного курортно-туристичного комплексу Закарпаття, який відповідає світовим стандартам.

Висновки. Санаторно-курортне обслуговування можна вважати однією з найважливіших галузей туризму, але, на жаль, в нашій країні, особливо на сучасному етапі, ця сфера не стала настільки прибутковою та ефективною як в інших країнах. Курорти пережили складні роки, але незначний підйом протягом останніх кількох років свідчить, що санаторно-курортна сфера поступово стає однією з тих, що найбільш динамічно розвиваються і все більше і більше приваблює не тільки рекреантів, але й інвесторів.

Курорти Закарпаття володіють значною частиною відомих у світі типів лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей тощо. Це означає, що наявні ресурси дозволяють забезпечити існуючі потреби громадян. Однак потенціал галузі не задіяний на повну силу. Рівень сервісу, інфраструктура поступають сучасним вимогам. В результаті Україна у сфері відпочинку поступається відомим європейським курортам.

Проте, Закарпаття володіє великою привабливістю з огляду на унікальність, різноманітність, компактність розміщення та комплексність лікувально-оздоровчих факторів, до яких належать мінеральні води, лікувальні грязі, клімат, ландшафт тощо.

1. uk.wikipedia.org/wiki/Закарпатська_область
2. Влащенко Н. М. Потенціал санаторно-курортного комплексу: завдання дослідження і розвитку / Н. М. Ващенко [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_re/2008_5_1/zbirnik_RE_1_169.pdf

3. Москаленко В. Ф. Курортна галузь та перспективи її розвитку / Москаленко В. Ф., Омецинський Б. Ф., Бабаєв К. Д. // Український бальнеологічний журнал. – 2001. – № 4. – С. 5-14.
4. Никитина О. А. Приоритеты экономического развития регионального санаторно-курортного рынка / О. А. Никитина [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : www.rae.ru/fs/pdf/2004/6/12.pdf
5. Цёхла С. Ю. Основные экономические проблемы санаторно-курортного комплекса Крыма / С. Ю. Цёхла // Экономика Крыма. – 2006. – № 17. – С. 107-109.

GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF SANATORIUM AND RESORT SECTORS TRANSCARPATIA

G. Gavrulko

Uzhgorod educational center of Kyiv National Trade and Economic University

The study highlights the effects of anthropogenic activities and environmental issues at the state medical resources Transcarpathia and cover areas developed a comprehensive strategic plan for the development of a resort complex in the region.

Keywords: health-resort area, environmental issues, development strategy.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОЙ СФЕРЫ ЗАКАРПАТЬЯ

Г. Гаврилко

Ужгородский учебный центр Киевского национального торгово-экономического университета

В исследовании отражены последствия влияния антропогенной деятельности человека и экологических проблем на состояние лечебных ресурсов Закарпатья и разработаны титульные направления комплексного стратегического плана развития санаторно-курортного комплекса региона.

Ключевые слова: санаторно-курортная сфера, экологические проблемы, стратегия развития.